Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
NILS WAHL
της 11ης Σεπτεμβρίου 2018 [1]

Υπόθεση C-378/17

The Minister for Justice and Equality,
The Commissioner of An Garda Síochána
κατά
The Workplace Relations Commission,
παρισταμένων των:
Ronald Boyle,
Brian Fitzpatrick,
Gerard Cotter

[αίτηση του Supreme Court (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Ιρλανδία) για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Νομοθετική ρύθμιση κατανέμουσα μεταξύ δύο οργάνων την αρμοδιότητα σε συγκεκριμένες υποθέσεις βάσει της φύσεως της υποβληθείσας καταγγελίας – Καταγγελίες περί διακρίσεων στο πλαίσιο της απασχόλησης – Περιορισμένη αρμοδιότητα οργάνου που έχει συσταθεί με νόμο – Έλλειψη αρμοδιότητας για την εξέταση υποθέσεων στις οποίες ζητείται η μη εφαρμογή κανόνα του εθνικού δικαίου αντίθετου προς το δίκαιο της Ένωσης – Υπεροχή του δικαίου της Ένωσης – Πλήρης αποτελεσματικότητα – Δικονομική αυτονομία των κρατών μελών – Ισοδυναμία και αποτελεσματικότητα»

1. Ποια είναι τα όρια της δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών; Ή, πιο συγκεκριμένα: σε ποιο βαθμό περιορίζει η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης τη δυνατότητα των κρατών μελών να εφαρμόσουν (συνταγματικούς) κανόνες σχετικούς με την απονομή αρμοδιότητας σε συγκεκριμένο τομέα του δικαίου; Αυτό είναι, κατ' ουσίαν, το ερώτημα που υποβάλει στην υπό κρίση υπόθεση το Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο, Ιρλανδία).

2. Πιο συγκεκριμένα, τίθεται το ερώτημα αν είναι συμβατή με την αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης νομοθετική ρύθμιση κατά την οποία η αρμοδιότητα σε συγκεκριμένες υποθέσεις κατανέμεται μεταξύ του High Court (ανώτερου δικαστηρίου, Ιρλανδία) και ενός συσταθέντος με νόμο οργάνου, ήτοι της Workplace Relations Commission (επιτροπής για τις σχέσεις στον χώρο εργασίας, στο εξής: WRC).

3. Η αρμοδιότητα του οργάνου να επιληφθεί μιας υποθέσεως εξαρτάται από τη φύση της υποβληθείσας καταγγελίας. Παρά το γεγονός ότι, δυνάμει της οδηγίας 2000/78/ΕΚ [2] και της εθνικής νομοθεσίας που μεταφέρει την οδηγία αυτή στην εσωτερική έννομη τάξη, η WRC έχει γενική αρμοδιότητα να επιλαμβάνεται καταγγελιών σχετικών με υποθέσεις περί ίσης μεταχειρίσεως στην απασχόληση, εντούτοις, το εν λόγω όργανο δεν είναι αρμόδιο να επιλαμβάνεται υποθέσεων των

1 Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

2 Οδηγία του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2000 για τη διαμόρφωση του γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία (ΕΕ 2000, L 303, σ. 16).

οποίων η επιτυχής έκβαση υπέρ του καταγγέλλοντος συνεπάγεται υποχρεωτικά τη μη εφαρμογή κανόνα (ανώτερης ή κατώτερης ισχύος) του εθνικού δικαίου. Λόγω αυτής της διατάξεως, η WRC δεν είναι αρμόδια να αποφανθεί αν μια διάταξη του εθνικού δικαίου είναι αντίθετη προς τη νομοθεσία της Ένωσης σχετικά με την ίση μεταχείριση στην απασχόληση. Αντιθέτως, το αρμόδιο όργανο για την εξέταση των σχετικών με διακρίσεις υποθέσεων οι οποίες απαιτούν τη μη εφαρμογή του εθνικού δικαίου είναι το High Court (ανώτερο δικαστήριο).

4. Το ερώτημα που υποβάλλεται στο Δικαστήριο στην υπό κρίση υπόθεση απαιτεί την εξέταση αυτής καθεαυτήν της *συλλογιστικής* στην οποία βασίζεται η νομολογία του Δικαστηρίου που διαμορφώθηκε μετά την έκδοση της θεμελιώδους αποφάσεως Simmenthal [3]. Το Δικαστήριο καλείται να εξετάσει αν, βάσει της συνταγματικής αρχής της υπεροχής και, κατ' επέκταση, της πλήρους αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης, ένα όργανο, όπως η WRC, είναι αρμόδιο να επιλαμβάνεται υποθέσεων που ενδεχομένως αφορούν το ανεφάρμοστο της εθνικής νομοθεσίας, παρά το γεγονός ότι προβλέπεται εναλλακτική διαδικασία η οποία, κατά τις εκτιμήσεις του αιτούντος δικαστηρίου, συνάδει με τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας.

I. Νομικό πλαίσιο

A. Το δίκαιο της Ένωσης

5. Η οδηγία 2000/78 θεσπίζει κανόνες όσον αφορά την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία. Κατά το άρθρο 1, σκοπός της οδηγίας αυτής είναι η καταπολέμηση των διακρίσεων και η υλοποίηση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως στα κράτη μέλη.

6. Το άρθρο 3 ορίζει το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας. Προβλέπει τα εξής:

«1. Εντός των ορίων των εξουσιών που απονέμονται στην Κοινότητα, η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων φορέων, όσον αφορά:

α) τους όρους πρόσβασης στην απασχόληση, την αυτοαπασχόληση και την εργασία, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων επιλογής και των όρων πρόσληψης, ανεξάρτητα από τον κλάδο δραστηριότητας και σε όλα τα επίπεδα της επαγγελματικής ιεραρχίας, συμπεριλαμβανομένων των προαγωγών,

[…]»

7. Το κεφάλαιο ΙΙ της οδηγίας 2000/78 περιλαμβάνει ρυθμίσεις σχετικές με τα ένδικα μέσα και την εκτέλεση. Το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας αφορά την υπεράσπιση των δικαιωμάτων. Προβλέπει συγκεκριμένα τα εξής:

«Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι κάθε πρόσωπο που θεωρεί εαυτό ζημιωθέν από τη μη τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ακόμη και εάν η σχέση στο πλαίσιο της οποίας εικάζεται ότι σημειώθηκε η διάκριση έχει λήξει, έχει πρόσβαση σε δικαστικές ή/και διοικητικές διαδικασίες, συμπεριλαμβανόμενων, όπου κρίνεται ενδεδειγμένο, διαδικασιών συνδιαλλαγής, για την πραγμάτωση των υποχρεώσεων εκ της παρούσας οδηγίας.»

3 Απόφαση της 9ης Μαρτίου 1978, Simmenthal, 106/77, EU:C:1978:49.

Β. Το εθνικό δίκαιο

1. Το Σύνταγμα

8. Το άρθρο 34 του Bunreacht na hÉireann (Συντάγματος της Ιρλανδίας, στο εξής: Σύνταγμα) ορίζει τα εξής:

«1 Η δικαιοσύνη απονέμεται από δικαστήρια τα οποία έχουν συσταθεί με νόμο, συγκροτούνται από δικαστές που διορίζονται βάσει των διατάξεων του Συντάγματος και των οποίων οι συνεδριάσεις, εκτός από ειδικές και περιορισμένες περιπτώσεις που προβλέπονται από τον νόμο, είναι δημόσιες.

2 Τα δικαστήρια διακρίνονται σε:

i πρωτοβάθμια δικαστήρια·

ii εφετεία· και

iii δικαστήρια τελευταίου βαθμού.

3 1° Τα πρωτοβάθμια δικαστήρια περιλαμβάνουν το High Court, το οποίο έχει πλήρη δικαιοδοσία και αρμοδιότητα να αποφαίνεται σε πρώτο βαθμό επί όλων των ζητημάτων και ερωτημάτων, νομικών ή πραγματικών, αστικής ή ποινικής φύσεως.

2° Εκτός αν ορίζεται διαφορετικά στο παρόν άρθρο, η αρμοδιότητα του High Court επεκτείνεται στο ζήτημα του κύρους οποιουδήποτε νόμου υπό το πρίσμα των διατάξεων του Συντάγματος, και κανένα τέτοιο ζήτημα δεν μπορεί να υποβληθεί (υπό μορφή προσφυγής, ενστάσεως ή άλλως) ενώπιον άλλου δικαστηρίου που έχει συσταθεί σύμφωνα με το παρόν ή άλλο άρθρο του Συντάγματος εκτός από το High Court, το Court of Appeal ή το Supreme Court.»

9. Το άρθρο 37.1 του Συντάγματος ορίζει τα εξής:

«Καμία από τις διατάξεις του Συντάγματος δεν απαγορεύει την άσκηση περιορισμένων καθηκόντων και εξουσιών δικαστικής φύσεως, σε υποθέσεις πέραν των ποινικών, από πρόσωπο ή όργανο δεόντως εξουσιοδοτημένο από νόμο για την άσκηση αυτών των καθηκόντων και εξουσιών, παρά το γεγονός ότι το πρόσωπο ή το όργανο αυτό δεν είναι δικαστής ή δικαστήριο που έχει διοριστεί ή συσταθεί σύμφωνα με το Σύνταγμα.»

2. Η οικεία νομοθεσία για την απασχόληση

10. Στην Ιρλανδία, η απαγόρευση διακρίσεων λόγω ηλικίας προβλέπεται βάσει των Employment Equality Acts (νόμων περί ίσης μεταχειρίσεως στην απασχόληση) [4].

4 Όσον αφορά την υπόθεση που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, οι οικείες πράξεις είναι οι Employment Equality Acts 1998-2004 (νόμοι περί ίσης μεταχειρίσεως στην απασχόληση 1998-2004) και οι μεταγενέστερες τροποποιητικές πράξεις.

11. Η WRC (πρώην Equality Tribunal) είναι το οιονεί δικαιοδοτικό όργανο που έχει συσταθεί για τη διερεύνηση, εξέταση και έκδοση αποφάσεων επί των καταγγελιών που αφορούν διακρίσεις[5]. Σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις των Employment Equality Acts (νόμων περί ίσης μεταχειρίσεως στην απασχόληση), η WRC είναι αρμόδια να εκδίδει αποφάσεις που αφορούν την καταβολή αποζημιώσεως υπό μορφή καθυστερούμενων αποδοχών, το δικαίωμα σε ίση αμοιβή, την καταβολή αποζημιώσεως λόγω διακρίσεως, το δικαίωμα για ίση μεταχείριση, τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων και την υποχρέωση του εργοδότη να επαναπροσλάβει τον καταγγέλλοντα, με ή χωρίς αποζημίωση.

12. Σύμφωνα με τις κανονιστικές πράξεις του Garda Síochána[6], η πρόσληψη προσώπου ως εκπαιδευόμενου στο εθνικό σώμα αστυνομίας είναι δυνατή υπό την προϋπόθεση ότι το πρόσωπο αυτό έχει συμπληρώσει τουλάχιστον το δέκατο όγδοο και δεν έχει υπερβεί το τριακοστό πέμπτο έτος της ηλικίας την πρώτη ημέρα του μήνα κατά τον οποίο πραγματοποιείται η πρώτη δημοσίευση σε εθνική εφημερίδα της σχετικής με την πρόσληψη κενής θέσεως.

II. Τα πραγματικά περιστατικά, η διαδικασία και τα προδικαστικά ερωτήματα

13. Μεταξύ των ετών 2005 και 2007, οι R. Boyle, B. Fitzpatrick και G. Cotter (στο εξής: παρεμβαίνοντες) υπέβαλαν την υποψηφιότητά τους στο πλαίσιο διαδικασίας προσλήψεως νέων μελών στο An Garda Síochána (εθνικό σώμα αστυνομίας, Ιρλανδία). Η υποψηφιότητά τους αποκλείστηκε με την αιτιολογία ότι οι Garda Síochána regulations (κανονιστικές πράξεις του ιρλανδικού εθνικού σώματος αστυνομίας περί προσλήψεων και διορισμών) καθορίζουν ως ανώτατο όριο ηλικίας για την πρόσληψη εκπαιδευόμενων το τριακοστό πέμπτο έτος (στο εξής: περιορισμός λόγω ηλικίας).

14. Οι παρεμβαίνοντες, στηριζόμενοι στους Employment Equality Acts (νόμους περί ίσης μεταχειρίσεως στην απασχόληση), προσέφυγαν κατά των απορριπτικών αποφάσεων ενώπιον του (τότε) Equality Tribunal (οργάνου επιλύσεως διαφορών σε ζητήματα ισότητας). Υποστήριξαν ότι οι περιορισμοί λόγω ηλικίας συνιστούν διακριτική μεταχείριση στον τομέα της απασχόλησης με βάση την ηλικία.

15. Παρά τα όσα υποδηλώνει το όνομά του, το Equality Tribunal (όργανο επιλύσεως διαφορών σε ζητήματα ισότητας) δεν είναι δικαστήριο, αλλά συσταθέν με νόμο όργανο. Ήταν το αρμόδιο όργανο για την έκδοση αποφάσεων σε υποθέσεις ίσης μεταχειρίσεως στην απασχόληση μέχρι το 2015. Έκτοτε, οι αρμοδιότητες του Equality Tribunal (οργάνου επιλύσεως διαφορών σε ζητήματα ισότητας) μεταβιβάστηκαν στην WRC.

16. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, κατά το άρθρο 34.3.2 του Συντάγματος, αποκλειστικά αρμόδια για να διαπιστώσουν το ανεφάρμοστο διατάξεως του εθνικού δικαίου είναι τα δικαστήρια. Ως εκ τούτου, το Equality Tribunal (όργανο επιλύσεως διαφορών σε ζητήματα ισότητας) και η διάδοχός του, η WRC, δεν έχουν καμία αρμοδιότητα, ως όργανα που έχουν συσταθεί με νόμο, να επιληφθούν υποθέσεων στις οποίες η αποτελεσματική άσκηση ενδίκου βοηθήματος θα απαιτούσε τη μη εφαρμογή εθνικής ρυθμίσεως, βάσει του εθνικού δικαίου ή του δικαίου της Ένωσης.

17. Στο πλαίσιο της διαδικασίας ενώπιον του Equality Tribunal (οργάνου επιλύσεως διαφορών σε ζητήματα ισότητας), ο Minister for Justice and Equality (Υπουργός δικαιοσύνης και ισότητας, στο εξής: Υπουργός) έθεσε το ζήτημα της αρμοδιότητας. Δεδομένου ότι οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι οι περιορισμοί λόγω ηλικίας αντέβαιναν στην οδηγία 2000/78 και στους Employment Equality Acts (νόμους περί ίσης μεταχειρίσεως στην απασχόληση), βάσει των οποίων η οδηγία μεταφέρθηκε στην εσωτερική έννομη τάξη, οι προσφυγές τους ισοδυναμούσαν με αίτημα μη εφαρμογής του μέτρου

5 Δυνάμει του Workplace Relations Act, 2015 (νόμου περί εργασιακών σχέσεων), οι οικείες αρμοδιότητες του Equality Tribunal (οργάνου επιλύσεως διαφορών σε ζητήματα ισότητας) μεταβιβάστηκαν στην WRC.

6 Οι Garda Síochána (Admissions and Appointments) (Amendment) Regulations, 2004 (κανονιστικές πράξεις του 2004 του ιρλανδικού εθνικού σώματος αστυνομίας περί προσλήψεων και διορισμών) (S.I. No. 749 του 2004).

αυτού, του εθνικού δικαίου. Ο Υπουργός, προβάλλοντας ότι το Equality Tribunal (όργανο επιλύσεως διαφορών σε ζητήματα ισότητας) δεν είχε αρμοδιότητα να αφήσει ανεφάρμοστη διάταξη του εθνικού δικαίου, ζήτησε από το όργανο αυτό να εξετάσει προκαταρκτικώς το ζήτημα της αρμοδιότητας, πριν εξετάσει επί της ουσίας τις καταγγελίες.

18. Το Equality Tribunal (όργανο επιλύσεως διαφορών σε ζητήματα ισότητας) απέρριψε το σχετικό αίτημα. Αντ' αυτού, όρισε ως ημερομηνία για τη συζήτηση την 11η Ιουνίου 2008, κατά την οποία θα προχωρούσε στην εξέταση τόσο του ζητήματος της αρμοδιότητας όσο και των ζητημάτων ουσίας σχετικά με τη διάκριση λόγω ηλικίας.

19. Λόγω της αρνήσεως του Equality Tribunal (οργάνου επιλύσεως διαφορών σε ζητήματα ισότητας) να εξετάσει το ζήτημα της αρμοδιότητας στο πλαίσιο προκαταρκτικής συζητήσεως, ο Υπουργός άσκησε προσφυγή ενώπιον του High Court (ανώτερου δικαστηρίου).

20. Πρώτον, ο Υπουργός ζήτησε από το High Court (ανώτερο δικαστήριο) να απαγορεύσει στο Equality Tribunal (όργανο επιλύσεως διαφορών σε ζητήματα ισότητας) να προχωρήσει στην εξέταση των καταγγελιών των παρεμβαινόντων. Δεύτερον, ο Υπουργός ζήτησε από το High Court (ανώτερο δικαστήριο) να αποφανθεί ότι το Equality Tribunal (όργανο επιλύσεως διαφορών σε ζητήματα ισότητας) είναι αναρμόδιο για την εξέταση των καταγγελιών.

21. Με την από 17 Φεβρουαρίου 2009 απόφασή του, το High Court (ανώτερο δικαστήριο) έκρινε ότι, βάσει του εθνικού δικαίου, το Equality Tribunal (όργανο επιλύσεως διαφορών σε ζητήματα ισότητας) δεν μπορούσε να οργανώσει συζήτηση σε σχέση με τις καταγγελίες η οποία αναγνώριζε σιωπηρά ότι ήταν αρμόδιο να αποκλείσει ή να αφήσει ανεφάρμοστη διάταξη του εθνικού δικαίου, όπως η σχετική με τους περιορισμούς λόγω ηλικίας.

22. Το Equality Tribunal (όργανο επιλύσεως διαφορών σε ζητήματα ισότητας) άσκησε αίτηση αναιρέσεως κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο). Κατά τον χρόνο συζητήσεως της υποθέσεως ενώπιον του Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο), το Equality Tribunal (όργανο επιλύσεως διαφορών σε ζητήματα ισότητας) είχε ήδη υποκατασταθεί από την WRC.

23. Στις 15 Ιουνίου 2017 το Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) εξέδωσε μια απόφαση (στο εξής: απόφαση της 15ης Ιουνίου 2017)[7], με την οποία επιβεβαίωσε τη διαπίστωση του High Court (ανώτερου δικαστηρίου) ότι η WRC δεν έχει αρμοδιότητα να αφήσει ανεφάρμοστη διάταξη του εθνικού δικαίου. Το Supreme Court (Ανώτατο Δικαστήριο) πρόσθεσε, εντούτοις, ότι υποθέσεις οι οποίες, υπό κανονικές συνθήκες, εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της WRC, αλλά στο πλαίσιο των οποίων το εν λόγω διοικητικό όργανο θα έπρεπε ενδεχομένως, βάσει του εθνικού δικαίου ή του δικαίου της Ένωσης, να αφήσει ανεφάρμοστη εθνική νομοθετική ρύθμιση, πρέπει να εισάγονται ενώπιον του High Court (ανώτερου δικαστηρίου).

24. Διατηρώντας αμφιβολίες ως προς το κατά πόσον η κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ ενός οργάνου που έχει συσταθεί με νόμο και ενός δικαστηρίου συνάδει με το δίκαιο της Ένωσης, το αιτούν δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Σε περίπτωση που

7 Συγκεκριμένα, εκτός από τη διάταξη περί παραπομπής της 15ης Ιουνίου 2017, το αιτούν δικαστήριο εξέδωσε την ίδια ημέρα και μια άλλη απόφαση (Minister for Justice, Equality and Law Reform and Others κατά The Workplace Relations Commission, [2017] IESC 43), στην οποία εξέτασε το ζήτημα της αρμοδιότητας της WRC από την άποψη του εθνικού δικαίου. Στο πλαίσιο της αποφάσεως αυτής, το αιτούν δικαστήριο κλήθηκε να αποφανθεί επί ορισμένων ζητημάτων που άπτονται του δικαίου της Ένωσης. Εξέτασε, μεταξύ άλλων, το κατά πόσον η κατανομή της αρμοδιότητας μεταξύ της WRC και του High Court (ανώτερου δικαστηρίου) συνάδει προς τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας.

α) εθνικό όργανο το οποίο έχει συσταθεί με νόμο έχει γενική αρμοδιότητα να διασφαλίζει, μεταξύ άλλων, την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης σε συγκεκριμένο τομέα,

β) κατ' επιταγή της εθνικής νομοθεσίας, το εν λόγω όργανο δεν έχει αρμοδιότητα ως προς μια περιορισμένη κατηγορία περιπτώσεων στις οποίες η αποτελεσματική άσκηση ενδίκου βοηθήματος θα απαιτούσε να μην εφαρμοστεί διάταξη του εθνικού δικαίου, βάσει του εθνικού δικαίου ή του δικαίου της Ένωσης, και

γ) τα εθνικά δικαστήρια έχουν αρμοδιότητα για την έκδοση αποφάσεως περί μη εφαρμογής του εθνικού δικαίου, κατά τρόπον ώστε να διασφαλίζεται η συμμόρφωση με την επίμαχη διάταξη του δικαίου της Ένωσης, αρμοδιότητα να επιλαμβάνονται υποθέσεων στις οποίες πρέπει να διαταχθεί ένα τέτοιο μέτρο, καθώς και αρμοδιότητα, σε αυτές τις περιπτώσεις, να διατάσσουν κάθε μέτρο το οποίο κρίνεται αναγκαίο κατά το δίκαιο της Ένωσης και σύμφωνο, κατά τα οριζόμενα στη νομολογία του Δικαστηρίου, με τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας,

μήπως, παρά ταύτα, πρέπει να θεωρηθεί ότι το εν λόγω όργανο είναι αρμόδιο να επιληφθεί καταγγελίας περί παραβιάσεως από διάταξη του εθνικού δικαίου του σχετικού δικαίου της Ένωσης και, αν δεχθεί το βάσιμο της εν λόγω καταγγελίας, να αφήσει ανεφάρμοστη τη διάταξη του εθνικού δικαίου, παρά το γεγονός ότι, σε όλες τις περιπτώσεις στις οποίες αμφισβητείται για οποιονδήποτε λόγο το κύρος κανόνα δικαίου ή στις οποίες ζητείται η μη εφαρμογή κανόνα δικαίου, το εθνικό δίκαιο απονέμει αρμοδιότητα σε δικαστήριο που έχει συσταθεί κατά το Σύνταγμα και όχι στο εν λόγω όργανο;»

25. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν ο Υπουργός και ο Commissioner of An Garda Síochána (ο αρχηγός του σώματος αστυνομίας, Ιρλανδία), η WRC, ο πρώτος και ο τρίτος παρεμβαίνων, η Τσεχική Κυβέρνηση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η οποία διεξήχθη στις 5 Ιουνίου 2018, άπαντες οι μετέχοντες στη διαδικασία, πλην της Τσεχικής Δημοκρατίας, ανέπτυξαν προφορικώς τις παρατηρήσεις τους.

III. Ανάλυση

26. Πριν εξετάσω το προδικαστικό ερώτημα, θα εξετάσω, καταρχάς, εν συντομία το ζήτημα του παραδεκτού που προέβαλε η Τσεχική Κυβέρνηση.

A. Επί του παραδεκτού

27. Με τις γραπτές παρατηρήσεις της, η Τσεχική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να κριθεί απαράδεκτη. Κατά την άποψή της, το αιτούν δικαστήριο δεν προσδιόρισε τις διατάξεις της οδηγίας 2000/78 στις οποίες ενδέχεται να αντίκειται η επίμαχη εθνική νομοθεσία: αντιθέτως, το γράμμα του προδικαστικού ερωτήματος χαρακτηρίζεται από τέτοια γενικότητα, ώστε να μην παρουσιάζει κανένα σύνδεσμο με την οδηγία ή με άλλες διατάξεις του δικαίου της Ένωσης.

28. Η διαπίστωση αυτή είναι, πράγματι, ορθή. Τούτο, ωστόσο, δεν σημαίνει ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι απαράδεκτη.

29. Το Δικαστήριο δύναται να αρνηθεί να αποφανθεί επί προδικαστικού ερωτήματος μόνον οσάκις είναι πρόδηλο ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό της υποθέσεως η οποία εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου ή το αντικείμενο της διαφοράς της κυρίας δίκης, οσάκις το ζήτημα είναι υποθετικού χαρακτήρα ή, ακόμη, σε περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά ή νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία

προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβλήθηκαν [8].

30. Από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει σαφώς ότι το προδικαστικό ερώτημα δεν αφορά το ζήτημα της συμβατότητας των περιορισμών λόγω ηλικίας (ή του επίμαχου κανόνα περί αρμοδιότητας) με κάποια συγκεκριμένη διάταξη της οδηγίας 2000/78. Αντιθέτως, το Δικαστήριο καλείται να διασαφηνίσει ένα ζήτημα αρχής που βαίνει πέραν των συγκεκριμένων διατάξεων της οδηγίας. Όπως επισημάνθηκε ανωτέρω, αυτό αφορά τη συμβατότητα με το δίκαιο της Ένωσης ενός (συνταγματικού) κανόνα ο οποίος κατανέμει την αρμοδιότητα, σε συγκεκριμένες υποθέσεις, μεταξύ ενός συσταθέντος με νόμο οργάνου, της WRC, και του High Court (ανώτερου δικαστηρίου), βάσει της φύσεως της υποβληθείσας καταγγελίας.

31. Επιπλέον, η διάταξη περί παραπομπής εκθέτει τόσο τα πραγματικά όσο και τα νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου το Δικαστήριο να δώσει χρήσιμη απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα. Η εν λόγω διάταξη εκθέτει, επίσης, σαφώς τους λόγους για τους οποίους το ζήτημα δεν έχει υποθετικό χαρακτήρα ούτε είναι άσχετο με το υποστατό της διαφοράς της κύριας δίκης.

32. Κατά συνέπεια, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να κριθεί παραδεκτή.

Β. Επί της ουσίας

33. Στο πλαίσιο της εκτιμήσεως του κατά πόσον η WRC έχει αρμοδιότητα επί υποθέσεων στις οποίες η αποτελεσματική άσκηση ενδίκου βοηθήματος θα απαιτούσε να μην εφαρμοστεί εθνική νομοθετική ρύθμιση, βάσει του εθνικού δικαίου ή του δικαίου της Ένωσης, το αιτούν δικαστήριο έκρινε ότι, με βάση το Ιρλανδικό Σύνταγμα, η εξουσία μη εφαρμογής ή αποκλεισμού διατάξεως του ανώτερης ή κατώτερης ισχύος εθνικού δικαίου ανήκει, καταρχήν, στα τακτικά δικαστήρια.

34. Και τούτο διότι, πλην αντιθέτων διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, οι περί αρμοδιότητας διατάξεις πρέπει να ερμηνεύονται υπό το πρίσμα της θεμελιώδους επιταγής που απορρέει από το άρθρο 34 του Συντάγματος, κατά την οποία η δικαιοσύνη πρέπει να απονέμεται από δικαστήρια που έχουν συσταθεί βάσει των διατάξεων του εν λόγω Συντάγματος.

35. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο υπενθύμισε επίσης ότι το άρθρο 37.1 του Συντάγματος επιτρέπει, κατά παρέκκλιση, σε πρόσωπο ή όργανο, εφόσον εξουσιοδοτείται από τον νόμο, να ασκεί «περιορισμένα καθήκοντα και εξουσίες δικαστικής φύσεως» σε υποθέσεις πέραν των ποινικών. Επομένως, βάσει του ιρλανδικού δικαίου, ο νόμος μπορεί να αναθέτει εξουσίες δικαστικής φύσεως σε όργανο που έχει συσταθεί με νόμο, αρκεί οι εξουσίες αυτές να είναι περιορισμένες.

36. Η WRC είναι τέτοιο όργανο που έχει συσταθεί με νόμο και στο οποίο έχουν παραχωρηθεί περιορισμένες δικαστικές εξουσίες. Σύμφωνα με τους Employment Equality Acts (νόμους περί ίσης μεταχειρίσεως στην απασχόληση), οι καταγγέλλοντες πρέπει να προσφεύγουν στην WRC για την εξέταση, σε πρώτο βαθμό, καταγγελιών λόγω διακρίσεων στην απασχόληση [9]. Συγκεκριμένα, η WRC επιλαμβάνεται των καταγγελιών που αφορούν παραβιάσεις (από πλευράς εργοδοτών και παρόχων υπηρεσιών) της νομοθεσίας περί απασχολήσεως, ίσης μεταχειρίσεως και ισότητας, καθώς και των διαφορών που σχετίζονται με δικαιώματα τα οποία απορρέουν από την εν λόγω νομοθεσία. Άπαξ και υποβληθεί καταγγελία ενώπιον της WRC, ο γενικός διευθυντής της WRC εξετάζει, καταρχάς, αν η

8 Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 6ης Σεπτεμβρίου 2016, Petruhhin, C-182/15, EU:C:2016:630, σκέψη 20 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

9 Η διάκριση λόγω φύλου συνιστά εξαίρεση από τον κανόνα αυτόν: σε περιπτώσεις διακρίσεως λόγω φύλου, ο καταγγέλλων μπορεί να *επιλέξει* να προσφύγει απευθείας ενώπιον του Circuit Court (περιφερειακού δικαστηρίου, Ιρλανδία).

υπόθεση μπορεί να παραπεμφθεί σε mediation officer (διαμεσολαβητή) για να κινηθεί διαδικασία διαμεσολαβήσεως μεταξύ των εμπλεκομένων μερών. Αν η διαφορά δεν μπορεί να υπαχθεί σε διαμεσολάβηση, ο γενικός διευθυντής παραπέμπει την καταγγελία σε adjudication officer (κριτή) για την εκδίκαση της υποθέσεως[10].

37. Με την απόφαση της 15ης Ιουνίου 2017, το αιτούν δικαστήριο αποφάνθηκε, όσον αφορά το υποβληθέν ενώπιόν του ζήτημα της αρμοδιότητας, ότι, βάσει του εθνικού δικαίου, η WRC δεν είχε αρμοδιότητα να αφήσει ανεφάρμοστη διάταξη της εθνικής νομοθεσίας. Συγκεκριμένα, κανένας νόμος δεν είχε παραχωρήσει τέτοια αρμοδιότητα στην WRC. Το αιτούν δικαστήριο έκρινε, επίσης, ότι η αρμοδιότητα αυτή δεν ήταν δυνατό να συναχθεί σιωπηρώς.

38. Το αιτούν δικαστήριο καταλήγει, επομένως, στο συμπέρασμα ότι, υπό το πρίσμα των συνταγματικών επιταγών της ιρλανδικής εννόμου τάξεως, υποθέσεις στις οποίες απαιτείται να μην εφαρμοστεί η εθνική νομοθεσία δεν εμπίπτουν, κατά κανόνα, στην αρμοδιότητα της WRC. Αντί της WRC, οι καταγγέλλοντες πρέπει να υποβάλουν προσφυγή απευθείας στο High Court (ανώτερο δικαστήριο), το οποίο είναι αρμόδιο για την εξέταση τέτοιων υποθέσεων.

39. Η κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της WRC και του High Court (ανώτερου δικαστηρίου) εξαρτάται από το ένδικο βοήθημα που ενδεχομένως απαιτείται προκειμένου να παύσει η προβαλλόμενη διάκριση. Ειδικότερα, η WRC δεν είναι αρμόδια να επιλαμβάνεται καταγγελιών οσάκις η υπόθεση απαιτεί (σε περίπτωση επιτυχούς εκβάσεως υπέρ του καταγγέλλοντος) τη μη εφαρμογή διατάξεως του, ανώτερης ή κατώτερης ισχύος, εθνικού δικαίου.

40. Αποκλειστικά αρμόδιο για την εκδίκαση τέτοιων υποθέσεων είναι το High Court (ανώτερο δικαστήριο). Κατά συνέπεια, καταγγέλλοντες, όπως οι παρεμβαίνοντες στην κύρια δίκη, οι οποίοι θεωρούν ότι βλάπτονται από νομοθετική πράξη (ή των οποίων η καταγγελία θα είχε, ενδεχομένως, ως συνέπεια τη μη εφαρμογή του εθνικού δικαίου) πρέπει να κινήσουν «διαδικασία ελέγχου νομιμότητας» ενώπιον του High Court (ανώτερου δικαστηρίου) προκειμένου να επιτύχουν προστασία διά της μη εφαρμογής μιας διατάξεως του εθνικού δικαίου η οποία θεωρείται αντίθετη προς κανόνα ανώτερης ιεραρχικής ισχύος (εν προκειμένω, την οδηγία 2000/78).

41. Συνάδει όμως με το δίκαιο της Ένωσης αυτή η κατανομή της αρμοδιότητας μεταξύ της WRC και του High Court (ανώτερου δικαστηρίου);

42. Το ερώτημα αυτό άπτεται σαφώς των ορίων της δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών. Εντούτοις, πρέπει να εξεταστεί καταρχάς η συνταγματική αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης και η υποχρέωση, που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος αυτής, όλων των οργάνων του κράτους μέλους να διασφαλίζουν, στο πλαίσιο των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους, την πλήρη αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης.

43. Πριν προχωρήσω στην εξέταση των ζητημάτων αυτών, υπογραμμίζω εξαρχής ότι με το προδικαστικό ερώτημα δεν ζητείται ρητώς από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει την αρχή της δικονομικής αυτονομίας και τις συναφείς αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας. Αντιθέτως, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι έχει ήδη αποφανθεί, υπό το πρίσμα της νομολογίας του Δικαστηρίου, ότι ο κανόνας περί αρμοδιότητας συνάδει με τις εν λόγω αρχές. Ως εκ τούτου, το Supreme Court of Ireland (Ανώτατο Δικαστήριο) ζητεί, κατ' ουσίαν, από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν, *παρά την τήρηση των εν λόγω αρχών*, ο κανόνας περί αρμοδιότητας αντιβαίνει προς το δίκαιο της Ένωσης.

10 Βλ. https://www.workplacerelations.ie/en/Complaints_Disputes/Adjudication/(επίσκεψη στις 5 Ιουλίου 2018).

44. Λαμβανομένης υπόψη της κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων στο πλαίσιο της διαδικασίας εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, φρονώ ότι υπό το πρίσμα ακριβώς αυτό πρέπει (καταρχάς) να εξεταστεί το υποβληθέν ερώτημα.

1. Η αλληλεπίδραση μεταξύ της αρχής της υπεροχής και της δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών

45. Ασφαλώς, ενδέχεται η διάκριση μεταξύ της μη εφαρμογής μιας διατάξεως και της ακυρώσεως μιας διατάξεως να είναι, μερικές φορές, εντελώς θεωρητική. Είναι επίσης πιθανό, από την άποψη συγκεκριμένου εθνικού νομικού συστήματος, να μη μπορεί να γίνει πραγματική διάκριση μεταξύ τους[11]. Παρά ταύτα, υπό το πρίσμα του δικαίου της Ένωσης, είναι σημαντική η διάκριση μεταξύ της μη εφαρμογής διατάξεως του εθνικού δικαίου (επειδή η εν λόγω διάταξη αντιβαίνει προς το δίκαιο της Ένωσης) *σε μια συγκεκριμένη υπόθεση* και της ακυρώσεως της εν λόγω διατάξεως η οποία έχει, ως ευρύτερο αποτέλεσμα, το ανίσχυρο της διατάξεως αυτής (ex tunc ή ex nunc).

46. Στη διάκριση αυτή βασίζεται η νομολογία που διαμορφώθηκε με την απόφαση Simmenthal, η οποία καθιερώνει τη συνταγματική αρχή της υπεροχής και υπογραμμίζει τον ρόλο των δικαστηρίων και των διοικητικών αρχών στην εξασφάλιση της πλήρους αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης[12]. Η διάκριση αυτή στηρίζεται στην αποκεντρωμένη αρχιτεκτονική του νομικού συστήματος της Ένωσης, το οποίο αφήνει σε κάθε κράτος μέλος τη μέριμνα για τον καθορισμό των κατάλληλων διαδικασιών για την αποκατάσταση της παραβιάσεως των δικαιωμάτων που απορρέουν από το δίκαιο της Ένωσης και, ιδίως, για τον καθορισμό των θεσμικών οργάνων που είναι αρμόδια να ακυρώνουν νομοθετική ρύθμιση (ή να διαπιστώνουν το ανίσχυρο αυτής).

α) Η ανάγκη διασφαλίσεως της πλήρους αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης: η υποχρέωση όλων των οργάνων του κράτους να μην εφαρμόζουν διατάξεις του εθνικού δικαίου αντίθετες προς το δίκαιο της Ένωσης

47. Η νομολογία που διαμορφώθηκε σε συνέχεια της αποφάσεως του Δικαστηρίου στην υπόθεση Simmenthal[13] αφορά τη μη εφαρμογή νομοθετικών ρυθμίσεων ή, πιο συγκεκριμένα, την υποχρέωση των οργάνων του κράτους να αφήνουν ανεφάρμοστες διατάξεις του εθνικού δικαίου που είναι αντίθετες προς το δίκαιο της Ένωσης, πράγμα το οποίο αποτελεί την αναγκαία συνέπεια της συνταγματικής αρχής του άμεσου αποτελέσματος που καθιερώθηκε με την απόφαση van Gend en Loos[14]. Πέραν του ότι έθεσε τις βάσεις για ένα δίκτυο δικαστηρίων της Ένωσης, με την απόφαση Simmenthal, το Δικαστήριο εξέθεσε, ως γνωστόν, τα εξής:

«21. […] [Κ]άθε εθνικός δικαστής που επιλαμβάνεται αρμοδίως μιας διαφοράς έχει την υποχρέωση να εφαρμόζει στο ακέραιο το κοινοτικό δίκαιο και να προστατεύει τα δικαιώματα τα οποία αυτό απονέμει στους ιδιώτες, αφήνοντας ανεφάρμοστη κάθε ενδεχομένως αντίθετη διάταξη του εθνικού δικαίου, είτε προγενέστερη είτε μεταγενέστερη του κανόνα του κοινοτικού δικαίου.

22. Δεν συμβιβάζεται, συνεπώς, με τις επιταγές που είναι συμφυείς με την ίδια τη φύση του κοινοτικού δικαίου κάθε διάταξη εθνικής έννομης τάξης ή κάθε πρακτική, νομοθετική, διοικητική ή δικαστική, που θα είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της αποτελεσματικότητας του κοινοτικού δικαίου, αφαιρώντας από τον αρμόδιο για την εφαρμογή αυτού του δικαίου δικαστή την εξουσία να πράξει, και μάλιστα κατά

11 Απόφαση της 15ης Ιουνίου 2017, σκέψεις 5.3. και 5.6.

12 Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 1998, IN. CO. GE.'90 κ.λπ., C-10/97 έως C-22/97, EU:C:1998:498, σκέψη 21. Βλ., επίσης, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα D. Ruiz-Jarabo Colomer στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις IN. CO. GE.'90 κ.λπ., C-10/97 έως C-22/97, EU:C:1998:228, σημεία 16 έως 44.

13 Απόφαση της 9ης Μαρτίου 1978, Simmenthal, 106/77, EU:C:1978:49.

14 Απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 1963, van Gend & Loos, 26/62, EU:C:1963:1.

τη στιγμή της εφαρμογής του, ό,τι είναι αναγκαίο για να εξοβελίσει τις εθνικές νομοθετικές διατάξεις που εμποδίζουν ενδεχομένως την πλήρη ανάπτυξη των αποτελεσμάτων των κανόνων του κοινοτικού δικαίου.

23. Αυτό θα συνέβαινε ιδίως αν, σε περίπτωση συγκρούσεως μεταξύ διατάξεως του κοινοτικού δικαίου και μεταγενεστέρου εθνικού νόμου, η επίλυση της συγκρούσεως αυτής επαφίετο σε αρχή άλλη από το δικαστή στον οποίο έχει ανατεθεί το καθήκον της εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου και ο οποίος διαθέτει ίδια εξουσία εκτιμήσεως, έστω και αν ένα τέτοιο κώλυμα για την πλήρη αποτελεσματικότητα του κοινοτικού δικαίου ήταν απλώς προσωρινό.

24. Επομένως […] ο εθνικός δικαστής, στον οποίο έχει ανατεθεί, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του, να εφαρμόζει τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, έχει την υποχρέωση να εξασφαλίζει την πλήρη αποτελεσματικότητα των κανόνων αυτών, αφήνοντας εν ανάγκη κυριαρχικά ανεφάρμοστη κάθε αντίθετη διάταξη της εθνικής νομοθεσίας, έστω και μεταγενέστερη, χωρίς να υποχρεούται να ζητήσει ή να αναμείνει την προηγούμενη εξαφάνισή της είτε δια της νομοθετικής οδού είτε με οποιαδήποτε άλλη συνταγματική διαδικασία.» [15].

48. Με άλλα λόγια, η απόφαση Simmenthal αφορούσε (μεταξύ άλλων ζητημάτων θεμελιώδους συνταγματικής σημασίας) την εξουσία ενός κατώτερου δικαστηρίου να αφήνει ανεφάρμοστη κάθε αντίθετη προς το δίκαιο της Ένωσης διάταξη του εθνικού δικαίου, χωρίς να αναμένει την εξαφάνιση της εν λόγω διατάξεως από ανώτερο δικαστήριο [16].

49. Με μεταγενέστερες αποφάσεις του, εξάλλου, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι η εν λόγω υποχρέωση βαρύνει επίσης και άλλα όργανα του κράτους, συμπεριλαμβανομένων των διοικητικών αρχών. Με την απόφαση Costanzo [17], το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι οι διοικητικές αρχές υποχρεούνται, όπως ακριβώς και τα εθνικά δικαστήρια, να εφαρμόζουν τις διατάξεις οδηγίας που έχουν άμεσο αποτέλεσμα. Το Δικαστήριο έκρινε ότι, όταν πληρούνται οι προϋποθέσεις που τίθενται για να μπορούν οι ιδιώτες να επικαλούνται τις διατάξεις μιας οδηγίας ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, όλα τα όργανα της διοικήσεως (συμπεριλαμβανομένων των δημοτικών και κοινοτικών αρχών), υποχρεούνται να εφαρμόζουν τις διατάξεις αυτές και να αφήνουν ανεφάρμοστες τις διατάξεις του εθνικού δικαίου που δεν είναι σύμφωνες με αυτές [18].

50. Η υπόθεση CIF [19] αφορούσε, μεταξύ άλλων, την (αμφισβητούμενη) αρμοδιότητα της Ιταλικής αρχής ανταγωνισμού να μην εφαρμόσει εθνική νομοθετική ρύθμιση η οποία επέβαλε ή διευκόλυνε συμπεριφορές αντίθετες προς το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ (νυν άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ). Οι επιχειρήσεις σε σχέση με τις οποίες πραγματοποιήθηκε έρευνα προέβαλαν ότι η αρμόδια αρχή υποχρεούταν να εφαρμόσει αυτή την εθνική νομοθετική ρύθμιση και ότι δεν μπορούσε να την αφήσει ανεφάρμοστη. Η αρχή ανταγωνισμού υποστήριζε ότι η εν λόγω εξουσία απέρρεε από τις αρχές του άμεσου αποτελέσματος και της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης.

51. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι το καθήκον να μην εφαρμόζουν εθνική νομοθεσία που είναι αντίθετη προς το δίκαιο της Ένωσης απόκειται σε όλα τα όργανα του κράτους, περιλαμβανομένων των διοικητικών αρχών. Το καθήκον αυτό συνεπάγεται, ενδεχομένως, την υποχρέωση να ληφθεί κάθε μέτρο που διευκολύνει την ανάπτυξη της πλήρους αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης [20].

15 Απόφαση της 9ης Μαρτίου 1978, Simmenthal, 106/77, EU:C:1978:49, σκέψεις 21 έως 24.

16 Η νομολογία αυτή επιβεβαιώθηκε από το Δικαστήριο σε πληθώρα υποθέσεων. Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 19ης Ιουνίου 1990, Factortame κ.λπ., C-213/89, EU:C:1990:257, σκέψεις 20 και 21, της 4ης Ιουνίου 1992, Debus, C-13/91 και C-113/91, EU:C:1992:247, σκέψη 32, της 2ας Αυγούστου 1993, Levy, C-158/91, EU:C:1993:332, σκέψη 9 και της 5ης Μαρτίου 1998, Solred, C-347/96, EU:C:1998:87, σκέψη 30.

17 Απόφαση της 22ας Ιουνίου 1989, Costanzo, 103/88, EU:C:1989:256.

18 Όπ.π., σκέψεις 31 έως 33.

19 Απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 2003, CIF, C-198/01, EU:C:2003:430.

20 Όπ.π., σκέψη 49.

52. Το Δικαστήριο επισήμανε, περαιτέρω, ότι μια εθνική αρχή ανταγωνισμού επιφορτίζεται με την αποστολή να μεριμνά για την τήρηση του άρθρου 81 ΕΚ. Η διάταξη αυτή, σε συνδυασμό με το άρθρο 10 ΕΚ (νυν άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ), επιβάλλει στα κράτη μέλη το καθήκον αποχής από τη θέσπιση μέτρων αντίθετων προς τους κανόνες ανταγωνισμού της Ένωσης. Η πρακτική αποτελεσματικότητα των κανόνων αυτών θα μειωνόταν αν η εθνική αρχή ανταγωνισμού δεν μπορούσε να διαπιστώσει ότι ένα εθνικό μέτρο είναι αντίθετο προς το άρθρο 81 ΕΚ (και το άρθρο 10 ΕΚ) και, κατά συνέπεια, να μην το εφαρμόσει [21].

53. Από την προπαρατεθείσα νομολογία καθίσταται σαφές ότι είναι αδιάφορο αν το εθνικό νομικό σύστημα παραχωρεί στο επίμαχο κρατικό όργανο την εξουσία να μην εφαρμόσει διάταξη του εθνικού δικαίου αντίθετη προς το δίκαιο της Ένωσης. Το όργανο αυτό οφείλει, εν πάση περιπτώσει, να αφήσει ανεφάρμοστη την αντίθετη προς το δίκαιο της Ένωσης διάταξη, προκειμένου να διασφαλίσει την πλήρη αποτελεσματικότητα του δικαίου αυτού.

54. Επισημαίνεται εντούτοις ότι, σύμφωνα με το διατακτικό της αποφάσεως Simmenthal του Δικαστηρίου, μια τέτοια υποχρέωση υφίσταται μόνο σε περίπτωση που το εν λόγω όργανο ενεργεί *στο πλαίσιο της αρμοδιότητας* που του έχει παραχωρηθεί (υπό το πρίσμα του εθνικού δικαίου) [22].

55. Όσον αφορά, ειδικότερα, τα εθνικά δικαστήρια, το Δικαστήριο έχει κρίνει ρητά ότι η υποχρέωση μη εφαρμογής της εθνικής νομοθεσίας περιορίζεται από την αρμοδιότητα που έχει παραχωρηθεί στο εθνικό δικαστήριο το οποίο καλείται να εφαρμόσει διατάξεις του δικαίου της Ένωσης. Τούτο, αφενός, αφήνει να εννοηθεί ότι το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη ότι τα κράτη μέλη πρέπει να καθορίζουν ελεύθερα, σύμφωνα με τις συνταγματικές τους παραδόσεις, τη δικαστική και διοικητική υποδομή τους. Αφετέρου, αποτελεί έκφραση του σεβασμού προς τα διάφορα συνταγματικά συστήματα τα οποία συνιστούν από κοινού το θεμέλιο του νομικού συστήματος της Ένωσης.

56. Σε τελική ανάλυση, η νομολογία επιδιώκει, με τον τρόπο αυτό, να διασφαλίσει ότι ένα κρατικό όργανο, το οποίο ενεργεί στο πλαίσιο της δικαστικής και/ή διοικητικής δομής του οικείου κράτους μέλους, μπορεί να προστατεύσει επαρκώς τα δικαιώματα που ένα πρόσωπο αντλεί από το δίκαιο της Ένωσης και, ως εκ τούτου, να διασφαλίσει την πλήρη αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης.

β) Η υποχρέωση διασφαλίσεως της πλήρους αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης στο πλαίσιο της αρμοδιότητας που απονέμεται στο οικείο όργανο

57. Η WRC είναι το όργανο στο οποίο ανατέθηκε ειδικώς από τον Ιρλανδό νομοθέτη το καθήκον να διασφαλίζει, σύμφωνα με το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78, την αποτελεσματική τήρηση των υποχρεώσεων που απορρέουν από την οδηγία αυτή. Είναι, κατά κανόνα, αρμόδια να επιλαμβάνεται καταγγελιών που αφορούν διακρίσεις στην απασχόληση.

58. Επομένως, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η αρχή της υπεροχής, η οποία διατυπώθηκε από το Δικαστήριο στην απόφαση Simmenthal με καινοτόμο, κατά το χρονικό εκείνο σημείο, τρόπο, επιτάσσει να παρέχεται στην WRC η δυνατότητα να μην εφαρμόζει διατάξεις του εθνικού δικαίου οι οποίες είναι, κατά την άποψή της, αντίθετες προς την οδηγία 2000/78 (εν προκειμένω, τις σχετικές με τους περιορισμούς λόγω ηλικίας). Αυτό υποστήριξαν, κατ' ουσίαν, η WRC, ο πρώτος και ο τρίτος παρεμβαίνων και η Επιτροπή.

59. Η προσέγγιση αυτή φαίνεται ελκυστική. Ωστόσο, δεν είμαι πεπεισμένος ότι είναι ορθή.

21 Όπ.π., σκέψη 50.

22 Αποφάσεις της 9ης Μαρτίου 1978, Simmenthal, 106/77, EU:C:1978:49, σκέψη 21, και της 19ης Ιουνίου 1990, Factortame κ.λπ., C-213/89, EU:C:1990:257, σκέψη 20. Βλ., επίσης, απόφαση της 10ης Απριλίου 1984, von Colson και Kamann, 14/83, EU:C:1984:153, σκέψη 26.

60. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό, εν προκειμένω, να υπογραμμιστεί ότι η συνταγματική σημασία της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης ως θεμελιώδους αρχής του νομικού συστήματος της Ένωσης δεν πρέπει να υπερτιμάται. Λόγω της θεμελιώδους σημασίας της, η υπεροχή του δικαίου της Ένωσης δεν επιτρέπει εξαιρέσεις. Πράγματι, η δυνατότητα εξαιρέσεων από την αρχή αυτή θα κλόνιζε τον ακρογωνιαίο λίθο του νομικού συστήματος της Ένωσης.

61. Ως εκ τούτου, φρονώ ότι εθνικός κανόνας (συνταγματικής ή απλής τυπικής ισχύος) ο οποίος επιτρέπει μόνο στα δικαστήρια να αφήνουν ανεφάρμοστες διατάξεις του εθνικού δικαίου είναι προδήλως αντίθετος προς την αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, όπως αυτή διατυπώθηκε από το Δικαστήριο, ιδίως με τις αποφάσεις Simmenthal και Costanzo. Πράγματι, δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι ένας τέτοιος κανόνας θα ερχόταν σε πλήρη αντίθεση με τη νομολογία του Δικαστηρίου, κατά την οποία *όλα* τα όργανα της διοίκησης υποχρεούνται να εφαρμόζουν τις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης που έχουν άμεσο αποτέλεσμα, αφήνοντας ανεφάρμοστη κάθε αντίθετη διάταξη του εθνικού δικαίου[23].

62. Προσεκτικότερη εξέταση δείχνει, εντούτοις, ότι η υπό κρίση υπόθεση διαφέρει από εκείνες τις οποίες αφορούσε η νομολογία που διαμορφώθηκε με την απόφαση Simmenthal. Εξάλλου, ο επίμαχος στην κύρια δίκη κανόνας περί αρμοδιότητας δεν θέτει υπό αμφισβήτηση την υπεροχή του δικαίου της Ένωσης ούτε, κατ' επέκταση, την πλήρη αποτελεσματικότητα του δικαίου αυτού.

63. Η υπό κρίση υπόθεση αφορά το ζήτημα αν το δίκαιο της Ένωσης καθορίζει τα δικαστικά όργανα που πρέπει να είναι αρμόδια να επιληφθούν μιας συγκεκριμένης κατηγορίας υποθέσεων.

64. Η επίμαχη στην υπό κρίση υπόθεση περίπτωση διαφέρει από την περίπτωση στην οποία το δικαστήριο που είναι καθ' ύλην αρμόδιο να εκδικάσει επί της ουσίας μια υπόθεση, όπως στην υπόθεση Simmenthal, ή η αρχή η οποία έχει αναμφίβολα αποκλειστική αρμοδιότητα να λάβει διοικητική απόφαση, όπως στην υπόθεση Costanzo, περιορίζονται στις αντίστοιχες εξουσίες τους, προκειμένου να διασφαλιστεί η πλήρης αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης και, συνακόλουθα, να παρασχεθεί αποτελεσματική προστασία σε περίπτωση παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης.

65. Η επίμαχη στην υπό κρίση υπόθεση περίπτωση διαφέρει επίσης από εκείνη που οδήγησε στην έκδοση της αποφάσεως CIF (μια παραλλαγή της ανωτέρω περιγραφόμενης περίπτωσης), στην οποία μια εθνική αρχή δεν είχε ρητώς την εξουσία να αφήσει ανεφάρμοστη εθνική νομοθεσία αντίθετη προς τους κανόνες του ανταγωνισμού της Ένωσης, την τήρηση των οποίων όφειλε να διασφαλίσει η ίδια.

66. Επισημαίνεται ότι η υπό κρίση υπόθεση αφορά περίπτωση στην οποία το εθνικό δίκαιο, όπως αυτό ερμηνεύεται από το αιτούν δικαστήριο, κατανέμει την *καθ' ύλην* αρμοδιότητα σε συγκεκριμένες υποθέσεις μεταξύ της WRC και του High Court (ανώτατου δικαστηρίου), αναγνωρίζοντας στο εν λόγω δικαστήριο την *αποκλειστική* αρμοδιότητα για την εκδίκαση υποθέσεων στις οποίες αμφισβητείται το κύρος νομοθετικής ρυθμίσεως ή οι οποίες απαιτούν τη μη εφαρμογή αυτής της νομοθετικής ρυθμίσεως.

67. Εντός αυτού του πολύ συγκεκριμένου δικονομικού πλαισίου, φρονώ ότι επιβάλλεται ιδιαίτερη σύνεση οσάκις επιχειρείται παραλληλισμός με τη νομολογία που διαμορφώθηκε με την απόφαση Simmenthal.

68. Όπως ήδη επισημάνθηκε, η λογική της νομολογίας αυτής βασίζεται στην ανάγκη να διασφαλιστεί η πλήρης αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης και, ιδίως, να παρασχεθεί στους ιδιώτες η δυνατότητα να επιτύχουν αποτελεσματική προστασία, εκ μέρους του διοικητικού οργάνου ή του δικαστηρίου που *είναι αρμόδιο* να επιληφθεί μιας υποθέσεως, των δικαιωμάτων που αυτοί αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης. Προκειμένου να διασφαλιστεί αυτή η προστασία, όλα τα κρατικά όργανα

23 Αποφάσεις της 9ης Μαρτίου 1978, Simmenthal, 106/77, EU:C:1978:49, σκέψη 21, και της 22ας Ιουνίου 1989, Costanzo, 103/88, EU:C:1989:256, σκέψεις 31 έως 33.

πρέπει να έχουν την εξουσία να μην εφαρμόζουν διάταξη εθνικού δικαίου, ακόμη και όταν η εθνική έννομη τάξη δεν παρέχει στο οικείο όργανο την εξουσία αυτή. Θα ήταν προβληματικό από την άποψη της πλήρους αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης, αν ήταν, καταρχάς, αναγκαία η προσφυγή ενώπιον ενός (ανώτερου) δικαστηρίου προκειμένου αυτό να κηρύξει την οικεία διάταξη ασύμβατη με το δίκαιο της Ένωσης ή να την ακυρώσει.

69. Επομένως, η νομολογία αυτή διασφαλίζει ότι τα δικαστήρια και οι αρχές που καλούνται να εφαρμόσουν το δίκαιο της Ένωσης μπορούν πλήρως να πράξουν τούτο *στο πλαίσιο των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους*.

70. Αντιθέτως, φρονώ ότι η νομολογία δεν επιδιώκει να παρέμβει στην κατανομή της *αρμοδιότητας* μεταξύ των δικαστηρίων (και/ή των διοικητικών οργάνων). Δεν επιτρέπει σε κανένα δικαστήριο (και, κατά μείζονα λόγο, σε κανένα διοικητικό όργανο) να αγνοεί τους κανόνες περί αρμοδιότητας στο όνομα της αρχής της πλήρους αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης. Τούτο δε για έναν βασικό λόγο, ήτοι ότι τα κράτη μέλη διαθέτουν, καταρχήν, σημαντική αυτονομία κατά τη διαμόρφωση δικονομικών κανόνων όπως εκείνων που αφορούν τον καθορισμό της αρχής ή του δικαστηρίου που είναι αρμόδιο να επιληφθεί μιας συγκεκριμένης κατηγορίας υποθέσεων, υπό τον όρο ότι τηρούνται, βεβαίως, οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας[24].

71. Κατά την άποψή μου, ένα διοικητικό όργανο ή ένα δικαστήριο μπορεί να υποχρεωθεί να αφήσει ανεφάρμοστη μια διάταξη του εθνικού δικαίου, προκειμένου να διασφαλίσει την αποτελεσματική εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης, μόνον εφόσον αποδεικνύεται ότι το εν λόγω όργανο έχει καθ' ύλην αρμοδιότητα να εξετάσει την υπόθεση (ή, όσον αφορά γενικότερα τις αρχές, να αποφανθεί ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα).

72. Όλοι οι μετέχοντες στη διαδικασία φαίνεται να δέχονται ότι, κατά το εθνικό συνταγματικό δίκαιο, η WRC δεν έχει τέτοια αρμοδιότητα. Σε περίπτωση που η WRC επιλαμβανόταν καταγγελίας που απαιτεί τη μη εφαρμογή διατάξεως του εθνικού δικαίου, θα ενεργούσε εκτός των ορίων της αρμοδιότητάς της.

73. Επιβάλλεται να σημειωθεί ότι, κατά το αιτούν δικαστήριο, ο επίμαχος στην κύρια δίκη κανόνας αφορά την *καθ' ύλην* αρμοδιότητα: ήτοι, ο κανόνας αυτός κατανέμει την αρμοδιότητα για την εξέταση, σε πρώτο βαθμό, των προσφυγών που αφορούν συγκεκριμένες διαφορές μεταξύ της WRC και του High Court (ανώτερου δικαστηρίου). Αυτό σημαίνει ότι, όσον αφορά τη συγκεκριμένη κατηγορία υποθέσεων στις οποίες η επιτυχής έκβαση υπέρ του καταγγέλλοντος, όσον αφορά διάκριση στην απασχόληση, συνεπάγεται υποχρεωτικά τη μη εφαρμογή κανόνα του εθνικού δικαίου το αρμόδιο δικαστικό όργανο είναι το High Court (ανώτερο δικαστήριο).

74. Είναι ασφαλώς αληθές ότι η WRC οφείλει, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, να εξασφαλίζει την τήρηση των νομοθετικών διατάξεων περί ίσης μεταχειρίσεως στην απασχόληση, συμπεριλαμβανομένης της οδηγίας 2000/78. Εντούτοις, στην υπό κρίση υπόθεση, η αρμοδιότητα αυτή περιορίζεται από τον επίμαχο κανόνα περί αρμοδιότητας.

24 Βλ., μεταξύ πολλών άλλων, απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1976, Rewe-Zentralfinanz και Rewe-Zentral, 33/76, EU:C:1976:188, σκέψη 5, της 16ης Δεκεμβρίου 1976, Comet, 45/76, EU:C:1976:191, σκέψεις 13 έως 16, της 14ης Δεκεμβρίου 1995, Peterbroeck, C-312/93, EU:C:1995:437, σκέψη 12 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, της 13ης Μαρτίου 2007, Unibet, C-432/05, EU:C:2007:163, σκέψη 39 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, και της 7ης Ιουνίου 2007, van der Weerd κ.λπ., C-222/05 έως C-225/05, EU:C:2007:318, σκέψη 28 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

75. Στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας, δεν προβλήθηκε ότι η WRC δεν θα μπορούσε να παράσχει αποτελεσματική προστασία ή να εξασφαλίσει την πλήρη αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης σε υποθέσεις για τις οποίες αυτή είναι αρμόδια (ήτοι, στις περιπτώσεις καταγγελιών που αφορούν, κατ' ουσίαν, διακρίσεις που προκαλούνται από τον εργοδότη και όχι από νομοθετική πράξη). Απλώς, δεν έχει *καμία απολύτως* αρμοδιότητα να επιλαμβάνεται υποθέσεων των οποίων η επιτυχής έκβαση υπέρ του καταγγέλλοντος συνεπάγεται υποχρεωτικά τη μη εφαρμογή νομοθετικής ρυθμίσεως.

76. Το γεγονός αυτό διαφοροποιεί, κατά την άποψή μου, την υπό κρίση υπόθεση από εκείνες τις οποίες αφορά η προπαρατεθείσα νομολογία: στις υποθέσεις αυτές απλώς δεν τέθηκε ζήτημα αρμοδιότητας του οικείου οργάνου να επιληφθεί της υποθέσεως (ή να αποφανθεί επί συγκεκριμένου ζητήματος). Αντιθέτως, το κοινό στοιχείο σε όλες αυτές τις περιπτώσεις ήταν ότι το αρμόδιο δικαστήριο ή η αρμόδια αρχή περιορίζονταν, όχι από την άποψη των αρμοδιοτήτων τους, αλλά από την άποψη των *εργαλείων* που είχαν στη διάθεσή τους προκειμένου να διασφαλίσουν την αποτελεσματική εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης.

77. Θα ήταν ασφαλώς δελεαστικό να γίνει παραλληλισμός με την υπόθεση CIF. Όπως επισήμανε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, στην υπόθεση CIF οι ενδιαφερόμενοι θα μπορούσαν να επιλέξουν άλλον τρόπο για την αποκατάσταση της παραβιάσεως των κανόνων ανταγωνισμού της Ένωσης, ήτοι απευθυνόμενοι στα τακτικά δικαστήρια. Τα δικαστήρια αυτά θα όφειλαν, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, να αφήσουν ανεφάρμοστη εθνική νομοθετική ρύθμιση που είναι αντίθετη προς τους κανόνες ανταγωνισμού της Ένωσης. Μολονότι θεωρητικά υφίστατο αυτή η εναλλακτική δυνατότητα, το Δικαστήριο έκρινε ότι η ιταλική αρχή ανταγωνισμού όφειλε να αφήσει ανεφάρμοστη την εθνική νομοθετική ρύθμιση προκειμένου να διασφαλίσει την πλήρη αποτελεσματικότητα των κανόνων ανταγωνισμού της Ένωσης.

78. Εντούτοις, είναι ιδιαίτερα σημαντικό εν προκειμένω να τονιστεί ότι το εθνικό δίκαιο δεν περιόριζε την αρμοδιότητα της ιταλικής αρχής ανταγωνισμού όσον αφορά τη διασφάλιση της τηρήσεως των κανόνων ανταγωνισμού της Ένωσης: αντιθέτως, η εν λόγω αρχή ήταν το (μόνο) όργανο στο οποίο είχε ανατεθεί η εξουσία να διασφαλίζει την τήρηση των κανόνων ανταγωνισμού της Ένωσης. Σε αντίθεση με την υπό κρίση υπόθεση, η καθ' ύλην αρμοδιότητα της αρχής αυτής δεν περιοριζόταν σε μια συγκεκριμένη κατηγορία περιπτώσεων. Υπό το πρίσμα αυτό, η ανάγκη διασφαλίσεως της αποτελεσματικής εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης απαιτούσε, κατ' ουσίαν, στην υπόθεση CIF να μπορεί η εθνική αρχή ανταγωνισμού να αφήσει ανεφάρμοστη την εθνική νομοθεσία: στην υπόθεση αυτή θα ήταν δύσκολο, αν όχι αδύνατο, για την εν λόγω αρχή να διασφαλίσει την τήρηση των κανόνων ανταγωνισμού της Ένωσης, αν δεν είχε την εξουσία αυτή.

79. Μου είναι δύσκολο, ωστόσο, να διακρίνω παρόμοια ανάγκη στην υπό κρίση υπόθεση.

80. Όταν μια καταγγελία, η οποία ενδεχομένως απαιτεί τη μη εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας, υποβληθεί ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου (εν προκειμένω του High Court), το δικαστήριο αυτό μπορεί να αφήσει ανεφάρμοστη την εθνική νομοθετική ρύθμιση, εφόσον κρίνεται αντίθετη προς το δίκαιο της Ένωσης ή προς οποιονδήποτε άλλο κανόνα ανώτερης ισχύος, και να παράσχει οποιαδήποτε άλλη μορφή προστασίας είναι αναγκαία προκειμένου να παύσει η προβαλλόμενη διάκριση. Είναι, ομοίως, απαραίτητο να τονιστεί ότι στους καταγγέλλοντες δεν παρέχεται καμία άλλη εναλλακτική δυνατότητα, δεδομένου ότι η αρμοδιότητα για την εκδίκαση καταγγελιών στις οποίες αμφισβητείται το κύρος κανόνα δικαίου ή στις οποίες ζητείται η μη εφαρμογή κανόνα δικαίου απονέμεται αποκλειστικά στο High Court (ανώτερο δικαστήριο).

81. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο δεν μπορώ να συμφωνήσω με την άποψη ότι ο κανόνας περί αρμοδιότητας εμποδίζει ένα όργανο, όπως η WRC, το οποίο συνιστά «δικαστήριο» κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ[25], να διασφαλίσει την αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων που απορρέουν από το δίκαιο της Ένωσης.

82. Προσεκτικότερη εξέταση αποκαλύπτει την αδυναμία του επιχειρήματος αυτού: η WRC δεν είχε τη δυνατότητα να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα όσον αφορά το ζήτημα κατά πόσον μια νομοθετική πράξη παραβιάζει, καταρχάς, την οδηγία 2000/78, διότι η εξέταση τέτοιων υποθέσεων εκφεύγει της αρμοδιότητάς της. Αντιθέτως, το High Court (ανώτερο δικαστήριο), ως το αρμόδιο να επιληφθεί της διαφοράς δικαστήριο, θα μπορούσε να ζητήσει την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως όσον αφορά τη συμβατότητα των περιορισμών λόγω ηλικίας.

83. Ένα συναφές επιχείρημα συζητήθηκε, σε κάποιο βαθμό, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση. Κατά την WRC ειδικότερα, αν το Δικαστήριο κρίνει ότι ο κανόνας περί αρμοδιότητας δεν είναι αντίθετος προς το δίκαιο της Ένωσης, η αποτελεσματικότητα της διαδικασίας προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ θα διακυβευόταν. Ο κανόνας αυτός θα μπορούσε να εμποδίσει την WRC να εφαρμόσει απόφαση του Δικαστηρίου με την οποία διάταξη της ιρλανδικής νομοθεσίας κρίνεται αντίθετη προς την οδηγία 2000/78.

84. Συναφώς, επισημαίνεται ότι το επιχείρημα αυτό προϋποθέτει ότι η υπόθεση εμπίπτει στην αρμοδιότητα της WRC. Ωστόσο, κανείς από τους μετέχοντες στη διαδικασία δεν ήταν σε θέση να παράσχει ένα συγκεκριμένο παράδειγμα μιας περιπτώσεως στην οποία να συντρέχουν οι ακόλουθες δύο προϋποθέσεις: αφενός, η υπόθεση να εμπίπτει στην αρμοδιότητα της WRC, διότι δεν αφορά καταγγελία που απαιτεί τη μη εφαρμογή διατάξεως του εθνικού δικαίου και, αφετέρου, το Δικαστήριο να έχει αποφανθεί, κατόπιν προδικαστικής παραπομπής από την WRC, ότι η διάταξη του εθνικού δικαίου είναι αντίθετη προς την οδηγία 2000/78.

85. Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μετέχοντες στη διαδικασία να επικαλεσθούν ένα συγκεκριμένο παράδειγμα μιας περιπτώσεως στην οποία ο κανόνας περί αρμοδιότητας θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την αποτελεσματικότητα της διαδικασίας προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ φαίνεται να έχουν μια μάλλον απλή εξήγηση: μια τέτοια κατάσταση θα μπορούσε να ανακύψει μόνον αν θεωρείτο ότι η WRC έχει αρμοδιότητα ή αν η WRC υπερέβαινε τα όρια της αρμοδιότητάς της και εξέταζε μια τέτοια καταγγελία.

γ) Προσωρινό συμπέρασμα

86. Ενδέχεται να υπάρχουν βάσιμοι λόγοι που να δικαιολογούν την κατανομή των αρμοδιοτήτων σε έναν συγκεκριμένο τομέα του δικαίου μεταξύ διαφορετικών (δικαστικών) οργάνων.

87. Αποτελεί ολοένα και συνηθέστερη πρακτική για τα δικαστήρια να «αναθέτουν εξωτερικώς» σε ειδικά όργανα, με (περιορισμένες) εξουσίες διαμεσολαβήσεως και/ή ταχείας εκδικάσεως, την επίλυση διαφορών που ανακύπτουν κατά την καθημερινή ζωή, όπως καταναλωτικών διαφορών και αντιδικιών στον χώρο εργασίας[26]. Αποτελεί επίσης κοινό τόπο ότι τα πρόσωπα τα οποία συμμετέχουν σε τέτοια όργανα για την επίλυση διαφορών, όπως οι adjudication officers (κριτές) της WRC, δεν διαθέτουν, κατ' ανάγκη, νομική κατάρτιση. Δεν αμφισβητείται, βεβαίως, ότι τα εν λόγω όργανα μπορούν ευχερέστερα, σε σχέση με τα δικαστήρια, να παρέχουν χαμηλού κόστους, ταχείες και αποτελεσματικές λύσεις σε τέτοιου είδους διαφορές.

25 Σημειωτέον ότι το Equality Tribunal (όργανο επιλύσεως διαφορών σε ζητήματα ισότητας) έχει υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα για υπόθεση της αρμοδιότητάς του. Βλ. συναφώς απόφαση της 18ης Μαρτίου 2014, Z., C-363/12, EU:C:2014:159.

26 Οι εν λόγω διαδικασίες εμπίπτουν στη γενική έννοια των διαδικασιών «εναλλακτικής επιλύσεως διαφορών» ή «ΕΕΔ».

88. Εντούτοις, δεν είναι δυνατό όλες οι διαφορές, και ιδίως εκείνες που εγείρουν σημαντικά ζητήματα αρχής με ευρύτερες νομικές συνέπειες, να επιλύονται από τέτοιου είδους όργανα.

89. Κατά πάγια νομολογία, ελλείψει σχετικής νομοθεσίας της Ένωσης, στην εσωτερική έννομη τάξη εκάστου κράτους μέλους εναπόκειται ο καθορισμός των αρμοδίων δικαστηρίων (ή των διοικητικών αρχών, κατά περίπτωση) και η ρύθμιση των δικονομικών λεπτομερειών των ενδίκων προσφυγών που σκοπούν στη διασφάλιση των δικαιωμάτων που οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης[27]. Πάντως, τα κράτη μέλη υπέχουν, σε κάθε περίπτωση, την ευθύνη διασφαλίσεως της αποτελεσματικής προστασίας αυτών των δικαιωμάτων[28]. Με άλλα λόγια, η αρμοδιότητα σε έναν συγκεκριμένο τομέα του δικαίου της Ένωσης δύναται να κατανέμεται μεταξύ διαφορετικών οργάνων, υπό την προϋπόθεση, πάντως, ότι τα επίμαχα δικαιώματα προστατεύονται επαρκώς.

90. Τα όργανα αυτά θα πρέπει να διασφαλίζουν την πλήρη αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης εντός των ορίων των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους, αφήνοντας, εν ανάγκη, ανεφάρμοστες ρυθμίσεις του εθνικού δικαίου αντίθετες προς το δίκαιο της Ένωσης. Με άλλα λόγια, ένα όργανο δεν μπορεί, λόγω της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, απλώς να αγνοήσει τους κανόνες αρμοδιότητας οι οποίοι οριοθετούν την καθ' ύλην αρμοδιότητά του σε έναν συγκεκριμένο τομέα του δικαίου, όπως αυτοί προβλέπονται από το εθνικό δίκαιο.

91. Καταλήγω, συνεπώς, στο συμπέρασμα ότι ένας κανόνας περί αρμοδιότητας, όπως ο επίμαχος στην κύρια δίκη, ο οποίος κατανέμει την αρμοδιότητα σε συγκεκριμένες υποθέσεις μεταξύ ενός οργάνου που έχει συσταθεί με νόμο και ενός τακτικού δικαστηρίου βάσει της φύσεως της υποβληθείσας καταγγελίας, δεν παραβιάζει την αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης και εμπίπτει στη δικονομική αυτονομία των κρατών μελών.

92. Αν το Δικαστήριο ακολουθήσει απαρέγκλιτα τη διατύπωση του προδικαστικού ερωτήματος, το ζήτημα θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι έχει λυθεί. Τούτο διότι, όπως σαφώς προκύπτει από το προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο έχει ήδη αποφανθεί ως προς τη συμβατότητα του κανόνα περί αρμοδιότητας με τις απαιτήσεις περί ισοδυναμίας και αποτελεσματικότητας: πράγματι, αυτό καθεαυτό το προδικαστικό ερώτημα στηρίζεται στη διαπίστωση ότι ο επίμαχος κανόνας περί αρμοδιότητας δεν παραβιάζει τις αρχές αυτές[29].

93. Είναι ασφαλώς αληθές ότι, σε τελική ανάλυση, στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να εξακριβώσει αν ο επίδικος εθνικός δικονομικός κανόνας συνάδει με τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας. Ωστόσο, δεδομένης της βαρύτητας που δόθηκε από τους μετέχοντες στη διαδικασία, τόσο στο πλαίσιο των γραπτών όσο και των προφορικών παρατηρήσεών τους, θεωρώ απαραίτητο να εξετάσω τα κύρια επιχειρήματα που αυτοί προέβαλαν όσον αφορά τις εκτιμήσεις στις οποίες προέβη το αιτούν δικαστήριο, ιδίως σε σχέση με την αρχή της αποτελεσματικότητας.

27 Βλ., για παράδειγμα, τη νομολογία που παρατίθεται στην υποσημείωση 24 ανωτέρω και τις αποφάσεις της 15ης Απριλίου 2008, Impact, C-268/06, EU:C:2008:223, σκέψη 44, και της 8ης Σεπτεμβρίου 2009, Budějovický Budvar, C-478/07, EU:C:2009:521, σκέψη 88 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

28 Βλ., για παράδειγμα, αποφάσεις της 9ης Ιουλίου 1985, Bozzetti, 179/84, EU:C:1985:306, σκέψη 17, της 18ης Ιανουαρίου 1996, SEIM, C-446/93, EU:C:1996:10, σκέψη 32, και της 17ης Σεπτεμβρίου 1997, Dorsch Consult, C-54/96, EU:C:1997:413, σκέψη 40.

29 Όπως αναφέρεται στο προδικαστικό ερώτημα, καίτοι όχι με απόλυτη σαφήνεια, τα εθνικά δικαστήρια έχουν αρμοδιότητα «να διατάσσουν κάθε μέτρο» το οποίο κρίνεται σύμφωνο με τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας. Εξάλλου, υπό το πρίσμα της αποφάσεως της 15ης Ιουνίου 2017, γίνεται αντιληπτό ότι το αιτούν δικαστήριο έχει διαπιστώσει ότι συνάδει με τις εν λόγω αρχές η *διαδικασία* την οποία μπορούν να ακολουθήσουν οι καταγγέλλοντες ενώπιον του High Court (ανώτερου δικαστηρίου) σε περίπτωση που η υπόθεσή τους εκφεύγει της αρμοδιότητας της WRC.

2. Η κατανομή της αρμοδιότητας μεταξύ της WRC και του High Court (ανώτερου δικαστηρίου): τήρηση των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας.

94. Σύμφωνα με την πλούσια επί του θέματος αυτού νομολογία του Δικαστηρίου, οι δικονομικοί κανόνες ασκήσεως των ενδίκων βοηθημάτων που αποσκοπούν στην κατοχύρωση της προστασίας των δικαιωμάτων τα οποία οι ιδιώτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης δεν πρέπει να είναι λιγότερο ευνοϊκοί από εκείνους που αφορούν παρόμοια ένδικα βοηθήματα της εσωτερικής έννομης τάξεως (αρχή της ισοδυναμίας) και δεν πρέπει να καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που χορηγεί το δίκαιο της Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας) [30].

α) Επί της ισοδυναμίας: η αναζήτηση του ορθού στοιχείου συγκρίσεως

95. Το αιτούν δικαστήριο έκρινε, με την απόφασή του της 15ης Ιουνίου 2017, ότι ο κανόνας περί αρμοδιότητας πληροί τις απαιτήσεις που απορρέουν από την αρχή της ισοδυναμίας, διότι το ίδιο καθεστώς ισχύει για όλες τις υποθέσεις αδιακρίτως του αν η νομική βάση της ένδικης προσφυγής αντλείται από κανόνα του εθνικού δικαίου ή από κανόνα του δικαίου της Ένωσης. Με άλλα λόγια, ο επίμαχος κανόνας περί αρμοδιότητας θα ισχύει και το High Court (ανώτερο δικαστήριο) θα έχει αρμοδιότητα ακόμη και αν η ένδικη προσφυγή στηρίζεται αποκλειστικά σε κανόνες του εθνικού δικαίου [31].

96. Η εκτίμηση αυτή είναι κατά την άποψή μου ορθή.

97. Ειδικότερα, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, ο επίμαχος εθνικός κανόνας πρέπει να εφαρμόζεται αδιακρίτως, δηλαδή με τον ίδιο τρόπο τόσο στις ένδικες προσφυγές που στηρίζονται στα δικαιώματα τα οποία οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης όσο και σε εκείνες που στηρίζονται σε μη τήρηση του εσωτερικού δικαίου, εφόσον έχουν παρόμοιο αντικείμενο και παρόμοια αιτία [32]. Με άλλα λόγια, η εκτίμηση της ισοδυναμίας περιλαμβάνει δύο στάδια. Πρώτον, πρέπει να καθοριστεί το ορθό στοιχείο συγκρίσεως. Δεύτερον, πρέπει να εκτιμηθεί κατά πόσον η ένδικη προσφυγή που στηρίζεται στο δίκαιο της Ένωσης τυγχάνει λιγότερο ευνοϊκής μεταχειρίσεως από τη συγκρίσιμη ένδικη προσφυγή που στηρίζεται στο εθνικό δίκαιο.

98. Ο πρώτος και ο τρίτος παρεμβαίνων υποστήριξαν συναφώς ότι το αιτούν δικαστήριο δεν επέλεξε το πλέον ενδεδειγμένο στοιχείο συγκρίσεως. Κατά την άποψή τους, στις περιπτώσεις καταγγελιών που αφορούν διακριτική μεταχείριση θα μπορούσε να επιλεγεί ένα πιο ενδεδειγμένο στοιχείο συγκρίσεως το οποίο είτε θα βασίζεται σε λόγο που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2000/78 είτε δεν θα απαιτεί τη μη εφαρμογή του εθνικού δικαίου.

99. Συναφώς, υπενθυμίζεται, καταρχάς, ότι εναπόκειται αποκλειστικά στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο έχει άμεση γνώση των εφαρμοστέων δικονομικών κανόνων, να εξακριβώσει την ομοιότητα των ενδίκων προσφυγών από πλευράς του αντικειμένου τους, της αιτίας τους ή των ουσιωδών στοιχείων τους [33]. Ως εκ τούτου, φρονώ ότι μόνον κατ' εξαίρεση μπορεί το Δικαστήριο να αμφισβητήσει την εκτίμηση του αιτούντος δικαστηρίου σε σχέση με την αρχή της ισοδυναμίας, όταν είναι πρόδηλο ότι η εκτίμηση αυτή είναι λανθασμένη.

100. Εν προκειμένω, ωστόσο, δεν είναι ανάγκη να ληφθεί ένα τόσο δραστικό μέτρο. Αντιθέτως, φρονώ ότι το αιτούν δικαστήριο επέλεξε το μόνο εύλογο στοιχείο συγκρίσεως.

30 Βλ., μεταξύ άλλων, τη νομολογία που παρατίθεται στην υποσημείωση 27 ανωτέρω.

31 Απόφαση της 15ης Ιουνίου 2017, σκέψη 7.1.

32 Απόφαση της 27ης Ιουνίου 2013, Agrokonsulting-04, C-93/12, EU:C:2013:432, σκέψη 39 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

33 Βλ., συναφώς, αποφάσεις της 29ης Οκτωβρίου 2009, Pontin, C-63/08, EU:C:2009:666, σκέψη 45 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, και της 12ης Φεβρουαρίου 2015, Baczó and Vizsnyiczai, C-567/13, EU:C:2015:88, σκέψη 44 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

101. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η αρχή της ισοδυναμίας δεν υποχρεώνει τα κράτη μέλη να επεκτείνουν το πλέον ευνοϊκό εσωτερικό καθεστώς στο σύνολο των ενδίκων προσφυγών που ασκούνται σε συγκεκριμένο τομέα του δικαίου [34].

102. Στις γραπτές παρατηρήσεις τους ο πρώτος και ο τρίτος παρεμβαίνων φαίνεται να υποστηρίζουν ότι όλες οι καταγγελίες περί ίσης μεταχειρίσεως στην απασχόληση θα πρέπει να θεωρούνται συγκρίσιμες μεταξύ τους, διότι, κατ' ουσίαν, η διαδικασία ενώπιον της WRC είναι λιγότερο περίπλοκη και δεν ενέχει οικονομικό κίνδυνο για τον καταγγέλλοντα.

103. Αν η προσέγγιση αυτή γινόταν δεκτή, θα καθιστούσε το κριτήριο της ισοδυναμίας εντελώς απρόσφορο. Θα ισοδυναμούσε με σύγκριση μη συγκρίσιμων καταστάσεων. Όπως εύστοχα προκύπτει από την υπό κρίση υπόθεση δεν είναι συγκρίσιμες όλες οι υποθέσεις που αφορούν συγκεκριμένο τομέα δικαίου: οι προσφυγές περί ίσης μεταχειρίσεως στην απασχόληση διαφέρουν ως προς το αντικείμενο, την αιτία και τα ουσιώδη στοιχεία τους ανάλογα με την *προέλευση* της διακρίσεως. Όταν η διάκριση απορρέει από *πρακτικές* (συνήθως, αποφάσεις του εργοδότη) που εφαρμόζονται στο πλαίσιο της απασχόλησης [35], μπορεί να ασκηθεί προσφυγή ενώπιον της WRC. Αντιθέτως, προσφυγή με την οποία αμφισβητείται το κύρος ή ζητείται η μη εφαρμογή νομοθετικής ρυθμίσεως αφορά, κατ' ουσίαν, τη νομιμότητα νομοθετικής πράξεως που έχει ισχύ νόμου. Τούτο συνιστά, κατά τη γνώμη μου, σημαντική διαφορά που δεν πρέπει να παραγνωρίζεται. Εξάλλου, οι διαφορές μεταξύ των δικονομικών κανόνων που ισχύουν για τις προσφυγές ενώπιον της WRC και εκείνων που ισχύουν για τις προσφυγές ενώπιον του High Court (ανώτερου δικαστηρίου) εξηγείται ακριβώς από τη διαφορά που χαρακτηρίζει εγγενώς το είδος των προσφυγών τις οποίες τα όργανα αυτά είναι αρμόδια να εξετάζουν [36].

104. Με άλλα λόγια, το πλέον ενδεδειγμένο στοιχείο συγκρίσεως πρέπει να είναι, όπως διαπιστώνει το αιτούν δικαστήριο, η προσφυγή που ασκείται ενώπιον του High Court (ανώτερου δικαστηρίου) βάσει αποκλειστικώς του εθνικού δικαίου.

β) Επί της αποτελεσματικότητας: η ανάγκη ασκήσεως περισσοτέρων προσφυγών για την άσκηση δικαιωμάτων που αντλούνται από το δίκαιο της Ένωσης

105. Κατά πάγια νομολογία, η ανάλυση της αρχής της αποτελεσματικότητας πρέπει να λαμβάνει υπόψη τη θέση της σχετικής διατάξεως στο σύνολο της διαδικασίας, την εξέλιξη και τις ιδιαιτερότητες της διαδικασίας ενώπιον των διαφόρων εθνικών αρχών [37].

34 Απόφαση της 26ης Ιανουαρίου 2010, Transportes Urbanos y Servicios Generales, C-118/08, EU:C:2010:39, σκέψη 34 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία. Εν πάση περιπτώσει, το ζήτημα σχετικά με το τι αποτελεί «δυσμενή» δικονομική ρύθμιση είναι, σε τελική ανάλυση, ζήτημα οπτικής. Βλ., συναφώς, απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 2015, Baczó και Vizsnyiczai, C-567/13, EU:C:2015:88, σκέψεις 46 και 47, σχετικά με το κατά πόσον θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως «δυσμενείς» δικονομικές ρυθμίσεις οι οποίες αφορούν, αφενός, τον ορισμό ιεραρχικά ανώτερων δικαστηρίων για την εξέταση συγκεκριμένου είδους υποθέσεων και, αφετέρου, τα διαφορετικά καθεστώτα που εφαρμόζονται στις συγκρινόμενες διαδικασίες όσον αφορά τις δικαστικές δαπάνες.

35 Κατά την άποψή μου, τέτοιες πρακτικές είναι, για παράδειγμα, η μη προαγωγή υπαλλήλου λόγω απαγορευμένης διακρίσεως, η μη χορήγηση αυξήσεως μισθού σε εργαζόμενο λόγω διακρίσεων ή η άρνηση προσαρμογής του εργασιακού χώρου για την εξυπηρέτηση εργαζόμενου με ειδικές ανάγκες και τη διευκόλυνσή του κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του.

36 Από τα στοιχεία της δικογραφίας προκύπτει ότι, ενώ η διαδικασία ενώπιον της WRC είναι ανακριτικού τύπου, το High Court (ανώτερο δικαστήριο) ακολουθεί διαδικασία εκατέρωθεν ακροάσεως. Πέραν τούτου, διαφορετικό είναι επίσης το καθεστώς όσον αφορά τη δικαστική δαπάνη: ενώπιον του High Court (ανώτερου δικαστηρίου), ο καταγγέλλων φέρει τον κίνδυνο να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα, πράγμα που δεν συμβαίνει στο πλαίσιο της ενώπιον της WRC διαδικασίας. Τούτο διότι, παρόλο που οι αντίδικοι έχουν δικαίωμα νομίμου εκπροσωπήσεως, ο adjudication officer (κριτής) δεν έχει αρμοδιότητα να επιδικάσει δικαστικά έξοδα. Επιπλέον, οι adjudication officers (κριτές) έχουν περιορισμένες μόνον εξουσίες να διατάξουν την παρουσία μαρτύρων, τα δε έγγραφα και αποδεικτικά στοιχεία δεν προσκομίζονται ενόρκως. Μάλιστα, λόγω του ότι ο νόμος έχει παραχωρήσει περιορισμένες δικαστικές αρμοδιότητες στην WRC, οι adjudication officers (κριτές) δεν δύνανται να προσεπικαλέσουν πρόσωπο μη κατονομαζόμενο στο πλαίσιο της δίκης.

37 Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 14ης Δεκεμβρίου 1995, Peterbroeck, C-312/93, EU:C:1995:437, σκέψη 14, της 13ης Μαρτίου 2007, Unibet, C-432/05, EU:C:2007:163, σκέψη 54, και της 8ης Σεπτεμβρίου 2011, Rosado Santana, C-177/10, EU:C:2011:557, σκέψη 92 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

106. Με την απόφασή του της 15ης Ιουνίου 2017, το αιτούν δικαστήριο εξέτασε, μεταξύ άλλων, τις αρμοδιότητες του High Court (ανώτερου δικαστηρίου) ως προς τη διεξαγωγή των αποδείξεων, το καθεστώς όσον αφορά τα δικαστικά έξοδα, τον κατ' αντιμωλία χαρακτήρα της ενώπιον του δικαστηρίου αυτού διαδικασίας, καθώς επίσης την εξουσία του High Court (ανώτερου δικαστηρίου) να διατάξει οποιοδήποτε μέτρο απαιτείται για την προάσπιση των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται από το δίκαιο της Ένωσης. Αφού εξέτασε τα στοιχεία αυτά της διαδικασίας ενώπιον του High Court (ανώτερου δικαστηρίου), το αιτούν δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο κανόνας περί αρμοδιότητας πληροί τις απαιτήσεις της αποτελεσματικότητας[38].

107. Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο δεν εξέτασε ρητώς τα δικονομικής φύσεως μειονεκτήματα που μπορεί να προκύψουν λόγω της ανάγκης να επιμερισθεί η εξέταση μιας καταγγελίας μεταξύ δύο οργάνων, ζήτημα που εξέτασε το Δικαστήριο στην υπόθεση Impact[39]. Η απόφαση αυτή συζητήθηκε εκτενώς στο πλαίσιο της επ' ακροατηρίου συζητήσεως. Ως εκ τούτου θεωρώ χρήσιμο να διατυπώσω ορισμένες παρατηρήσεις σχετικά με το ζήτημα αυτό.

108. Η υπόθεση Impact αφορούσε δικονομικό κανόνα βάσει του οποίου οι προσφεύγοντες υποχρεούνταν να ασκήσουν περισσότερες προσφυγές προκειμένου να προβάλουν δικαιώματα που αντλούν από την οδηγία 1999/70[40]. Ειδικότερα, βάσει κανόνα του ιρλανδικού δικαίου, αιτήματα σχετικά με εργασία ορισμένου χρόνου στηριζόμενα στον νόμο περί μεταφοράς στην εσωτερική έννομη τάξη της οδηγίας έπρεπε να προβάλλονται ενώπιον του Rights Commissioner (ενός ειδικού δικαιοδοτικού οργάνου), ενώ αιτήματα στηριζόμενα ευθέως στην οδηγία (ήτοι, αιτήματα προκύπτοντα κατά την περίοδο μεταξύ της ημερομηνίας εκπνοής της προθεσμίας μεταφοράς και της ημερομηνίας κατά την οποία η Ιρλανδία εκπλήρωσε τις συναφείς υποχρεώσεις της) έπρεπε να προβάλλονται ενώπιον του High Court (ανώτερου δικαστηρίου).

109. Το Δικαστήριο δέχθηκε, καταρχάς, ότι αίτημα στηριζόμενο σε παραβίαση του νόμου περί μεταφοράς στην εσωτερική έννομη τάξη της οδηγίας και αίτημα ευθέως στηριζόμενο στην οδηγία θεωρούνται ως προβαλλόμενα μέσω ενός και του αυτού μέσου παροχής ένδικης προστασίας[41]. Με άλλα λόγια, παρά τις τυπικώς διαφορετικές νομικές βάσεις, και τα δύο αιτήματα αποσκοπούν στην προστασία των ιδίων δικαιωμάτων, που απορρέουν από το δίκαιο της Ένωσης[42].

110. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο έκρινε ότι, υπό τις συνθήκες αυτές, η επιλογή στην οποία προέβη ο Ιρλανδός νομοθέτης να παράσχει σε ειδικό δικαιοδοτικό όργανο την (έστω συντρέχουσα) αρμοδιότητα να επιλαμβάνεται αιτημάτων στηριζομένων επί του νόμου μεταφοράς στην εσωτερική έννομη τάξη της οδηγίας 1999/70 και η συνακόλουθη υποχρέωση των ενδιαφερομένων να προσφύγουν παραλλήλως σε τακτικό δικαστήριο προκειμένου να προβάλουν τα δικαιώματα που θα μπορούσαν ευθέως να στηρίξουν στην οδηγία αυτή θα έρχονταν σε αντίθεση με την αρχή της αποτελεσματικότητας. Τούτο δε, θα συνέβαινε ιδίως αν, πράγμα που εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εξετάσει, προέκυπταν για τους ενδιαφερόμενους ιδιώτες δικονομικής φύσεως μειονεκτήματα σχετικά, μεταξύ άλλων, με τα έξοδα, τη διάρκεια και τους κανόνες εκπροσωπήσεως, ικανά να καταστήσουν δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απορρέουν από την οδηγία αυτή[43].

38 Απόφαση της 15ης Ιουνίου 2017, σκέψεις 7.2 έως 7.16.

39 Απόφαση της 15ης Απριλίου 2008, Impact, C-268/06, EU:C:2008:223, σκέψη 51.

40 Οδηγία 1999/70/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1999, σχετικά με τη συμφωνία-πλαίσιο για την εργασία ορισμένου χρόνου που συνήφθη από τη CES, την UNICE και το CEEP (ΕΕ 1999, L 175, σ. 43).

41 Απόφαση της 15ης Απριλίου 2008, Impact, C-268/06, EU:C:2008:223, σκέψη 50.

42 Προτάσεις της γενικής εισαγγελέα J. Kokott στην υπόθεση Impact, C-268/06, EU:C:2008:2, σημείο 58.

43 Απόφαση της 15ης Απριλίου 2008, Impact, C-268/06, EU:C:2008:223, σκέψη 51.

111. Με την απόφασή του, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε και ανέπτυξε τη νομολογία σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της αποτελεσματικότητας. Το Δικαστήριο επέκρινε τα δικονομικής φύσεως μειονεκτήματα που προκύπτουν από την άσκηση διαφορετικών προσφυγών σε περίπτωση που ο νομοθέτης έχει παράσχει σε ειδικό δικαιοδοτικό όργανο την αρμοδιότητα να επιλαμβάνεται αιτημάτων στηριζομένων στην εθνική νομοθεσία περί μεταφοράς στην εσωτερική έννομη τάξη της οδηγίας, χωρίς όμως να επιτρέπει στο όργανο αυτό να επιληφθεί παραλλήλως αιτημάτων στηριζομένων στην οδηγία.

112. Είναι σημαντικό η διαπίστωση του Δικαστηρίου να τοποθετηθεί εντός του πλαισίου της. Το Δικαστήριο αναφέρθηκε στα δικονομικής φύσεως μειονεκτήματα στο ειδικό πλαίσιο της υποχρεώσεως των ενδιαφερομένων για άσκηση περισσοτέρων προσφυγών, για την προάσπιση, κατ' ουσίαν, των ίδιων δικαιωμάτων που απορρέουν από το δίκαιο της Ένωσης (αλλά για διαφορετικές χρονικές περιόδους). Υπό το πρίσμα αυτής της ειδικής πτυχής της υποθέσεως Impact, θα ήταν εσφαλμένο, κατά τη γνώμη μου, να ερμηνευθεί η σχετική με την αρχή της αποτελεσματικότητας διαπίστωση του Δικαστηρίου υπό την έννοια ότι θέτει γενικώς υπό αμφισβήτηση κάθε κανόνα περί αρμοδιότητας ο οποίος, σε έναν συγκεκριμένο τομέα του δικαίου, κατανέμει την αρμοδιότητα μεταξύ διαφόρων δικαιοδοτικών οργάνων των οποίων οι διαδικαστικοί κανόνες δεν είναι εξίσου ευνοϊκοί για τους προσφεύγοντες.

113. Πράγματι, δεν πρέπει να λησμονείται ότι η νομολογία του Δικαστηρίου ορίζει ότι οι εθνικοί δικονομικοί κανόνες δεν πρέπει να καθιστούν *υπερβολικά* δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης. *Δεν* απαιτεί όλες οι υποθέσεις που αφορούν έναν συγκεκριμένο τομέα του δικαίου να τυγχάνουν της ίδιας μεταχειρίσεως από ένα δικαστήριο ή όργανο, σύμφωνα με τους κανόνες που από δικονομικής απόψεως είναι ευνοϊκότεροι για τον προσφεύγοντα [44].

114. Σε αντίθεση με την περίπτωση την οποία αφορούσε η απόφαση Impact, η WRC δεν έχει (συντρέχουσα) αρμοδιότητα να επιληφθεί υποθέσεων οι οποίες εμπίπτουν, κατά κανόνα, στη δικαιοδοσία του High Court (ανώτερου δικαστηρίου). Αντιθέτως, υπάρχει σαφής κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ της WRC και του High Court (ανώτερου δικαστηρίου).

115. Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η υπόθεση που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου αφορά καταγγελία για διακριτική μεταχείριση συνδεόμενη με περιορισμούς λόγω ηλικίας, ήτοι με ρύθμιση κατώτερης τυπικής ισχύος. Καμία καταγγελία λόγω διακρίσεων εμπίπτουσα στην αρμοδιότητα της WRC δεν υποβλήθηκε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου. Στην προκειμένη περίπτωση, η κατανομή αρμοδιότητας μεταξύ της WRC και του High Court (ανώτερου δικαστηρίου) δεν είναι, κατά την άποψή μου, επικριτέα: οι προσφεύγοντες δεν έχουν άλλη επιλογή από το να προσφύγουν στο High Court (ανώτερο δικαστήριο). Φρονώ ότι, αν μη τι άλλο, η κατανομή των αρμοδιοτήτων εξασφαλίζει την αποτελεσματική επίλυση των υποθέσεων που απαιτούν μη εφαρμογή του εθνικού δικαίου, δεδομένου ότι, στις περιπτώσεις αυτές, οι καταγγέλλοντες δεν υποχρεούνται να απευθυνθούν προηγουμένως στην WRC.

116. Ασφαλώς, η έλλειψη άλλου ενδίκου βοηθήματος για τους ενδιαφερόμενους οι οποίοι θεωρούν ότι έχουν υποστεί βλάβη από νομοθετική πράξη εξηγεί τον λόγο για τον οποίο το αιτούν δικαστήριο δεν εξέτασε τον κανόνα περί αρμοδιότητας υπό το πρίσμα της αποφάσεως του Δικαστηρίου στην υπόθεση Impact.

117. Εντούτοις, δεν είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς μια περίπτωση στην οποία ο ενδιαφερόμενος υποβάλλει καταγγελία, προβάλλοντας ότι υπήρξε θύμα δυσμενούς διακρίσεως (κατά παράβαση της οδηγίας 2000/78), στηριζόμενος όχι μόνο σε νομοθετικό μέτρο *αλλά επίσης* σε πρακτική του εργοδότη. Σε μια τέτοια περίπτωση, αν η WRC παραμένει αρμόδια να επιληφθεί μέρους της εν λόγω καταγγελίας, φρονώ ότι η απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Impact πρέπει να εφαρμοστεί

44 Βλ., συναφώς, απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 2015, Baczó και Vizsnyiczai, C-567/13, EU:C:2015:88, σκέψεις 51 και 52 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

πλήρως. Αν, αντιθέτως, η αρμοδιότητα του High Court (ανώτερου δικαστηρίου) κατισχύει της αρμοδιότητας της WRC, υπό την έννοια ότι το όργανο αυτό δεν έχει καμία *απολύτως* αρμοδιότητα [και ότι το High Court (ανώτερο δικαστήριο) έχει την αποκλειστική αρμοδιότητα να εξετάσει την καταγγελία στο σύνολό της], η απόφαση του Δικαστηρίου προφανώς δεν είναι κρίσιμη εν προκειμένω.

118. Εντούτοις, δεν απόκειται στο Δικαστήριο να αποφανθεί επ' αυτού: στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να αποφασίσει ποια είναι η ορθή ερμηνεία των σχετικών εθνικών κανόνων που αφορούν την κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ της WRC και του High Court (ανώτερου δικαστηρίου).

119. Κατόπιν των ανωτέρω, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν αντιτίθεται σε κανόνα περί αρμοδιότητας, όπως ο επίμαχος στην υπόθεση της κύριας δίκης, ο οποίος κατανέμει την αρμοδιότητα σε συγκεκριμένες υποθέσεις μεταξύ ενός οργάνου που έχει συσταθεί με νόμο και ενός τακτικού δικαστηρίου (που έχει συσταθεί κατά το Σύνταγμα) βάσει της φύσεως της υποβληθείσας καταγγελίας, υπό την προϋπόθεση, ωστόσο, ότι δεν υφίσταται συντρέχουσα αρμοδιότητα στο πλαίσιο της ίδιας καταγγελίας.

IV. Πρόταση

120. Υπό το πρίσμα των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο προδικαστικό ερώτημα του Supreme Court (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Ιρλανδία) ως εξής:

Το δίκαιο της Ένωσης δεν αντιτίθεται σε κανόνα περί αρμοδιότητας, όπως ο επίμαχος στην υπόθεση της κύριας δίκης, ο οποίος κατανέμει την αρμοδιότητα σε συγκεκριμένες υποθέσεις μεταξύ ενός οργάνου που έχει συσταθεί με νόμο και ενός τακτικού δικαστηρίου βάσει της φύσεως της υποβληθείσας καταγγελίας, υπό την προϋπόθεση, ωστόσο, ότι δεν υφίσταται συντρέχουσα αρμοδιότητα στο πλαίσιο της ίδιας καταγγελίας.